

GI DE MOPASANNING "MADEMOISELLE FIFI" NOVELLASI REALIZMNING BADIY TALQINI SIFATIDA

Xolmanova Shoxsanam Qobiljon qizi

Samarqand davlat chet tillar instituti Fransuz filologiyasi kafedrası o'qituvchisi

E-mial: shoxsanamxolmanova96@gmail.com

Tel. +998906041751

Annotatsiya: Mazkur maqolada romantizm davri fransuz adabiyotining yorqin namoyandasi Gi de Mopassanning "Mademoiselle Fifi" novellasida realizmning badiiy talqini masalalariga bag'ishlangan.

Kalit so'zlar: Romantizm, realizm, tanqidiy realizm, novella

Romantizm davri – Fransuz adabiyotida romantizm xos asarlarning eng rivoj topgan davri hisoblanadi. Romantizm har doim real, hayotiy bo'lmagan kelajakka intilganlik, go'zallik va nafosat ideali haqida o'y-xayol, ijtimoiy va ma'naviy-axloqiy uyg'unlik, hamohanglikdek qabul qilinishi lozim. Masalan, o'zining tanqidiy maqolalarida romantizm tushunchasiga keng ta'rif va tavsif bergan rus munaqqidi V.G.Belinskiy, romantizmda aynan romantika muhim ahamiyat kasb etajkligini uqtirarkan, romantikani alohida olingan shaxsning ichki ma'naviy va ruhiy dunyosi bilan chambarchas bog'laydi¹.

Yevropada romantizm adabiyoti XVIII asrning oxiri va XIX asrning boshlarida shakllandi. XIX asrning tanqidiy realist yozuvchilari voqeylikni kengroq, chuqurroq aks ettirishda romantiklar to'plagan ijodiy tajribaga suyanadilar. Romantizm adabiyotining barkamol xarakterlar yaratish hayot ziddiyatlarini yirik kontrast obrazlar to'qnashuvida ko'rsatib berish kabi xususiyatlar yirik yozuvchilar realizmning shakllanishiga o'z hissasini qo'shdi. V.G. Belinskiy yozgan "Biz hayot idealini emas, balki hayotning o'zini, qanday bo'lsa, shunday tasvirlaymiz. Yomon bo'ladimi yoki yaxshi bo'ladimi, lekin biz uni bezashni xohlamaymiz, chunki badiiy tasvirda u har ikkala holatda ham o'zgacha chiroyli, deb o'ylaymiz va aynan haqiqat qayerda bo'lsa, badiiyat ham shu yerda"².

XIX asr realizmi, rus yozuvchisi Gorkiyning fikricha: "Realist yozuvchilar badjahl burjua voqeligiga juda qattiq va asosli tanqid bilan hujum qilib, o'sha davrda pulning fahsh roli va burjuaziyaning shaxsiy manfaatlari haqqoniyligini tasvirladi"³. Fransuz adabiyotiga nazar tashlaydigan bo'lsak, jahon adabiyotida o'ziga xos o'ringa ega. Fransuz romantizm oqimining yirik vakillari Gi de Mopassan o'z asarlarida poetik fantaziya, real voqealarga ko'proq e'tibor bergan. Mopassan insonlar ahvoli, ijtimoiy munosabatlar va jamiyatdagi muvaffaqiyatsizliklarni o'rganuvchi novella va romanlari bilan mashhur. Yozuvchi obrazlarni yaratar ekan, insonning ichki, o'ta murakkab ma'naviy dunyosini, qarashlarini va hissiyotlar to'qnashuvini tasvirlashga urinadi. Yozuvchining tanqidiy ruhda yozilgan asarlari zamonlar oshsa hamki o'z o'rnini yo'qotgani yo'q.

Tanqidiy realizmning eng muhim asarlarida burjua jamiyatining insonga halokatli ta'siri tasvirlangan. Bu esa realist yozuvchilarning katta xizmatidir. Tanqidiy realizm adabiyotida ijobiy

¹ Қаршибаева У.Д. Француз романтизм прозасининг поэтик хусусиятлари (Шатобриан ва В.Гюго ижоди мисолида). Дисс... филология фан.доктори. – Тошкент, 2015. – В. 26.

² Белинский В.Г. Поэзиянинг жинс ва турларга бўлиниши. Танланган асарлар. –Т.: Ўздавнашр, 1955. – 138 б.

³ Горький М. О Бальзаке. – М.: Public Domain, 2011. - https://mybook.ru/author/maksim-gorkij/o_balzake/reader/

qahramon bunday markaziy o'rinni egallamaydi va bu tushunarli: zero, tanqidiy realizmning asosiy xususiyati zarba berish va buzg'unchi jamiyatni qoralashdan iborat bo'ldi. Ammo shu bilan birga, realist yozuvchilarning gumanistik ideallari ijobiy obrazlarni yaratishda o'z ifodasini topdi⁴. Gi de Mopassan realizm ruhi bilan sug'orilgan romanlari, novellalari ko'p tillarga tarjima qilingan va yozuvchining asarlari ko'plab insonlarning samimiy muhabbatiga sazovor bo'lgan.

Jahon adabiyotida tanqidiy realizm oqimining yirik vakillaridan biri, novella janrining ustasi, fransuz yozuvchisi Gi de Mopassan (1850-1893) ijodiy merosi hanuzgacha jahon adabiyotida mashhurdir. "Mademoiselle Fifi" 1882-yilda nashr etilgan Gi de Mopassan tomonidan yozilgan qisqa novelladir. Voqealar Franko-Prussiya urushi paytida bo'lib o'tadi va urushning shafqatsizligi va undan kelib chiqadigan ijtimoiy tarangliklarga duch kelgan bir guruh fransuz askarlari va ayollarini aks ettiradi.

"Mademuazel Fifi" qissasi adabiy realizm ustalaridan Gi de Mopassanning ramziy asaridir. Ushbu qisqa hikoya orqali Mopassan urush, sinfiy kurash va ayollarning ahvoli kabi murakkab mavzularni o'rganadi, shu bilan birga o'z davri jamiyatining sodiq va ko'pincha shafqatsiz tasvirini ko'rsatadi.

Hikoya Fransiya-Prussiya urushi (1870-1871) davrida sodir bo'ladi, bu voqea Fransiya katta ta'sir ko'rsatdi. Mopassan o'zi ham mana shu notinch davrni boshidan kechirib, o'z asarlarida urush dahshatlarini, shuningdek, uning odamlarga yetkazadigan oqibatlarini qoralaydi. Hikoyada prussak askarlari tasvirlangan, ulardan biri "Mademuazel Fifi" (Vilgelm fon Eyrik) laqabli bo'lib, bu erkaklar shafqatsizligi va ayollarga nisbatan nafratni anglatadigan qahramondir. Mopassan shuningdek, "Mademuazel Fifi" dagi Rashel xarakteri orqali ayol holati mavzusiga murojaat qiladi. U erkaklar hukmronlik qiladigan dunyoda o'zini isbotlashga urinayotgan kuchli ayolni ifodalaydi. *Elle n'avait point fini qu'il la giflait à toute volée ; mais comme il levait encore une fois la main, affolée de rage, elle saisit sur la table un petit couteau de dessert à lame d'argent, et si brusquement, qu'on ne vit rien d'abord, elle le lui piqua droit dans le cou, juste au creux où la poitrine commence*⁵. Ma'nosi – Qiz so'zlarini tamom ham qilib bo'lmagan edi, madmuazel Fifi uni yuziga tarsaki tushirdi. lekin u yana bir bor qo'lini ko'targanida, g'azabdan jinni bo'lib, u stoldan kumush pichoqli kichkina shirinlik pichog'ini oldi va shu qadar keskiniki, birinchi navbatda hech narsa ko'rinmadi, uni to'g'ridan-to'g'ri uning bo'yniga, to'g'ri ko'krak qafasi boshlanadigan chuqurlikka soldi. Erkaklarning xohish-istaklariga dastlabki bo'ysunishiga qaramay, u oxir-oqibat kutilmagan yo'llar bilan qasos oladi. Hikoyada ijtimoiy tabaqalarning ikkiyuzlamachiligi, tashqi ko'rinish va haqiqat o'rtasidagi ziddiyat ham tasvirlangan. Askarlar o'zlarining qo'rqqoqlik va shafqatsizliklarini namoyon qilib, o'zlarini past deb bilganlarga nisbatan takabburlik qiladilar va ustidan kuladilar. « Ah ! oui, parlons-en, la belle ! serions-nous ici, s'ils étaient braves ! » Et il s'animait : « Nous sommes leurs maîtres ! à nous la France ! »⁶. Ma'nosi - Shundaymi go'zalim! Agar ular jasur bo'lishsa, biz shu yerda bo'larmidik! Va u jonlandi: Biz ularning xo'jayinlarimiz! Fransiya bizniki! Mopassan realizmni tavsiflovchi oddiy, ammo ajoyib uslubdan foydalanadi. U o'quvchiga atrof-muhitni tasavvur qilish va qahramonlarning his-tuyg'ularini his qilish imkonini

⁴ Toirova Dilfuza Fayzullayevna XIX asr Fransuz realistik romani (Janr va uslub muammosi), Filologiya fanlari doktori (DSc) ilmiy darajasini olish uchun yozilgan DISSERTATSIYA, P.35

⁵ Les Contes de Guy de Maupassant, 2008 by John Robin Allen and Noëlle Benhamou Révisé le vendredi 12 septembre 2008. P.228

⁶ Les Contes de Guy de Maupassant, 2008 by John Robin Allen and Noëlle Benhamou Révisé le vendredi 12 septembre 2008. P.228

beradigan aniq va batafsil tavsiflarni ma'qullaydi. To'g'ridan-to'g'ri hikoya muallif tomonidan tasvirlangan shafqatsiz olamga sho'ng'ishni yaratadi.

Xulosa o'rinda aytish mumkinki, "Mademoiselle Fifi" "Gi de Mopassan uchun qadrlil bo'lgan realistik estetikani mukammal tarzda aks ettiruvchi murakkab asar. Mopassan o'zining kuchli mavzulari va o'tkir uslubi orqali nafaqat o'z davrining fojiali voqealiklarini suratga olishga, balki bugungi kunda ham jaranglab kelayotgan chuqur ijtimoiy tanqidni taqdim etishga muvaffaq bo'ladi. Shunday qilib, hikoya urushning insoniyatga halokatli ta'sirining yorqin dalili bo'lib qolmoqda, shu bilan birga o'rnatilgan patriarxal me'yorlar oldida ayollarning avtonomiyasi uchun kurashni yoritadi. "Mademoiselle Fifi" - bu psixologik nuanslarga boy asar bo'lib, Mopassan o'z qahramonlaridan urush, xo'rlik, kuch va qarshilik kabi chuqur mavzularni hal qilish uchun foydalanadi. Bu personajlar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar nafaqat ularning shaxsiy motivlarini, balki o'z davrining ijtimoiy keskinliklarini kengroq aks ettiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Қаршибаева У.Д. Француз романтизм прозасининг поэтик хусусиятлари (Шатобриан ва В.Гюго ижоди мисолида). Дисс... филология фан.доктори. – Тошкент, 2015. – В. 26.
2. Белинский В.Г. Поэзиянинг жинс ва турларга бўлиниши. Танланган асарлар. –Т.: Ўздавнашр, 1955. – 138 б.
3. Горький М. О Бальзаке. – М.: Public Domain, 2011. <https://mybook.ru/author/maksim-gorkij/o-balzake/reader/>
4. Toirova Dilfuza Fayzullayevna XIX asr Fransuz realistik romani (Janr va uslub muammosi), Filologiya fanlari doktori (DSc) ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiyasi, S.35
5. Les Contes de Guy de Maupassant, 2008 by John Robin Allen and Noëlle Benhamou Révisé le vendredi 12 septembre 2008. P.228
6. Les Contes de Guy de Maupassant, 2008 by John Robin Allen and Noëlle Benhamou Révisé le vendredi 12 septembre 2008. P.228